

Speech van commissaris van de koningin Max van den Berg, Bevrijdingsdag, Leek, 5 mei 2010

Dames en heren,

[Inleiding]

In de zomer van 1946 voer een schip van Thailand naar Nederland. Een kleine Nederlandse jongen was aan boord. Hij bracht zijn vroegste jeugd door in een Japans interneringskamp en was daar ook na de bevrijding nog gebleven. In afwachting van repatriëring naar Nederland. Zijn ouders vertelden hem onderweg dat ze in Nederland in een huis zouden gaan wonen. Of dat huis dan in een kamp stond, vroeg het kind aan zijn ouders. Nee, dat huis stond in een straat, antwoordden zij. En die straat lag in een wijk. Aha, dacht het kind, een wijk is dus een kamp. Hij kon zich niet voorstellen dat je kon leven in vrijheid. Zonder de muren, de beklemming van een kamp.

Totdat hij in Nederland ging wonen. En ontdekte dat hij daar niet werd opgesloten. Hij was vrij. Het jongetje van toen was de latere hoogleraar sociologie Anton Zijderveld. Ondanks zijn voorgeschiedenis was hij snel gewend aan de vrijheid. Al gauw beséfte hij zelfs niet meer dat hij vrij was. In een artikel op de site van het Nationaal Comité 4 en 5 mei schrijft hij dat hij dat heel opvallend vindt.

Dat brengt hem op de merkwaardige paradox dat dát de grootste vrijheid is: dat je niet meer beseft dat je vrij bent.

[Werk in uitvoering]

Wij vieren vandaag dat wij in Nederland al 65 jaar in die gelukkige omstandigheid verkeren. Wij zijn niet meer voortdurend bezig met het besef dat we vrij zijn. Het is goed om daar op een moment als dit tóch bij stil te staan. We mogen onze vrijheid koesteren. Maar tegelijkertijd moeten we haar actief beschermen en verdedigen. Want vrijheid is niet vanzelfsprekend. Vrijheid is werk in uitvoering, schrijft hoogleraar Rosa Braidotti. Vrijheid is geen stabiele situatie. Vrijheid is een proces, waaraan je voortdurend moet blijven werken.

[Trots op vrijheid]

Dat zijn mooie woorden. En ook heel waar. 'Vrijheid wereldwijd' is dit jaar het nationale thema voor Bevrijdingsdag. Dat is nogal veelomvattend. Maar wat betekent dat nu voor ons in ons dagelijkse leven? Hier in Leek, in het Westerkwartier, in Groningen? Ik ben ervan overtuigd dat werken aan vrijheid begint bij trots zijn op jezelf, op wat je in je eigen omgeving hebt bereikt. In zijn beroemde rede over 'the four freedoms' in 1941 omschrijft de Amerikaanse president Roosevelt wat nodig is om werkelijk vrij te zijn: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van

religie. En tegelijkertijd vrij zijn van armoede en van angst. Onvrijheid, armoede en angst zijn aan het Westerkwartier niet voorbijgegaan. De Tweede Wereldoorlog heeft ook hier diepe wonden geslagen. Nú kunnen wij hier vrijuit spreken en leven. Het is belangrijk dat we de vrijheid nemen om trots zijn op wat we in dat opzicht hebben bereikt. Op onze democratie. Op de vrijheid waarin we leven.

[Vrijheid dichtbij]

Maar net zo belangrijk is het dat die trots ons verbindt met al diegenen die nog steeds leven in armoede, angst of onderdrukking. Allereerst dichtbij. De huidige crisis maakt mensen onzeker. Over hun baan, hun huis, hun toekomst. We moeten er samen uit alle macht aan werken om die onzekerheid te verminderen. Door te investeren in onderwijs, in vernieuwing in het bedrijfsleven, in banen. Door niet weg te zakken in somberheid. Dat is ook niet nodig. Er is alle reden om optimistisch en positief te zijn. Talloze jongeren zijn actief bezig met de toekomst van ons land. Ontelbare vrijwilligers zetten zich belangeloos in voor anderen. Velen voelen zich verantwoordelijk voor het behoud van welvaart en welzijn in ons land. Vanuit dat verantwoordelijkheidsgevoel geven zij elke dag weer heel concreet invulling aan onze vrijheid.

[Vrijheid ver weg]

Die verantwoordelijkheid begint in onze eigen omgeving, maar houdt niet op bij onze landsgrenzen. Wij hebben ook de verplichting bij te dragen aan 'vrijheid wereldwijd'. We zijn er zelfs wettelijk toe verplicht. Niet voor niets staat in artikel 90 van onze Grondwet: "De regering bevordert de internationale rechtsorde". Niet alleen de regering, maar wij allemaal kunnen daaraan bijdragen. Onze trots op onze eigen democratie en rechtstaat verbindt ons met al die mensen in landen waar ook ter wereld, die niet in vrijheid leven. In dezelfde rede waarin hij spreekt over de four freedoms, zegt Roosevelt: "Freedom means the supremacy of human rights everywhere. Our support goes to those who struggle to gain those rights and keep them."

Dat is ook ónze plicht. We kunnen dat doen door onderdrukking, oorlog, onvrijheid waar ook ter wereld af te keuren. Door organisaties en mensen te steunen die vechten voor mensenrechten. Door steeds weer zélf rechtvaardig te zijn, positief en opbouwend.

[Slot]

Ik eindig met een citaat van Martin Luther King. Hij zei: "Er is niets belangrijker in de wereld dan vrijheid. Vrijheid is het waard om opofferingen voor te doen, het is het waard om er je baan voor te verliezen, het is het waard om er voor in de gevangenis

te zitten. Ik ben liever een vrije pauper dan een rijke slaaf. Ik zou liever sterven in bittere armoede met mijn overtuigingen, dan leven in weelde zonder zelfrespect."

Wij staan er niet meer dagelijks bij stil dat vrijheid zó belangrijk is. Ik heb mij dat zelf heel indringend gerealiseerd. Dat was toen ik als waarnemer aanwezig was in landen waar mensen voor het eerst van hun leven naar de stembus gingen. In Eritrea, Zuid-Afrika, Liberia. Ik was diep getroffen door de emotie die dat bij hen teweegbracht. De hoop op vrijheid, democratie, een goede toekomst. Ik denk dat weinigen in ons land op 9 juni zó naar de stembus gaan... En toch: wat hebben wij een geluk dat wij in vrijheid kunnen leven. Daar is 65 jaar geleden hard voor gestreden. Laten wij die vrijheid niet voor zoete koek aannemen. Maar er trots op zijn. Laten we er open over zijn, ervoor blijven strijden. Zo verbinden we ons met anderen, dichtbij en ver weg. En dragen we vanuit Leek, vanuit Groningen, vanuit ons eigen kleine land bij aan 'vrijheid wereldwijd'.